

Prošireni apstrakt

DOI: 10.5937/SVS26038B

HARMONIZACIJA DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA SA PRAVNIM TEKOVINAMA EU U OBLASTI BEZBEDNOSTI HRANE: IZAZOVI I PERSPEKTIVE

Tamara Bošković¹

¹ Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za veterinu,
Republika Srbija

*e-mail kontakt osobe: tamara.boskovic@minpolj.gov.rs

Kratak sadržaj

Bezbednost hrane predstavlja jednu od najznačajnijih oblasti evropskog prava, jer neposredno povezuje zaštitu zdravlja ljudi, zdravlje i dobrobit životinja, zaštitu životne sredine i funkcionisanje unutrašnjeg i inostranog tržišta. Za Republiku Srbiju usklađivanje domaće zakonodavstva sa pravnim tekovinama Evropske unije posebno je značajno u okviru Poglavlja 12 – Bezbednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika, gde je pripremljen set novih zakonskih rešenja, koja treba da obezbede savremeniji i integrisan sistem kontrole kroz celokupan poljoprivredno-prehrambeni lanac.

Novi Zakon o bezbednosti hrane predstavlja osnov za dalje usklađivanje nacionalnog sistema sa zahtevima evropskih standarda; poseban značaj i dalje je na odgovornosti subjekata u poslovanju hranom, sledljivosti, upravljanju rizikom, sistemu brzog obaveštavanja i postupanju u kriznim situacijama. Zakonom se preciznije definišu nadležnosti i odgovornosti svih učesnika u sistemu bezbednosti hrane. Usklađivanje, međutim, ne podrazumeva samo preuzimanje evropskih normi. Najveći izazov je njihova praktična primena, odnosno obezbeđivanje dovoljnog broja kompetentnih službenih veterinaru, odgovarajuće laboratorijske infrastrukture, sprovođenje digitalizacije i efikasnog upravljanja rizikom.

Posebno mesto u procesu harmonizacije ima Zakon o službenim kontrolama („Službeni glasnik RS“, br. 109/25), koji uspostavlja jedinstven sistem kontrole u oblastima hrane, hrane za životinje, zdravlja i dobrobiti životinja, zdravlja bilja i drugim povezanim oblastima. Sistem je zasnovan na pristupu „od njive do trpeze“, kontrolama zasnovanim na riziku, kontroli uvoza-unosa, transparentnosti i jedinstvenim pravilima za službene kontrole.

Za veterinarsku struku posebno je značajno pitanje akreditacije pravnih lica koja obavljaju poslove službene kontrole prema standardu SRPS ISO/IEC 17020. Zakon predviđa da pravno lice koje se ovlašćuje za obavljanje određenih poslova službene kontrole mora, između ostalog, da bude akreditovano u skladu sa relevantnim standardima, uključujući SRPS ISO/IEC 17020 – „Ocenjivanje usaglašenosti – Zahtevi

za rad različitih tipova kontrolnih tela“. Ovo pitanje ima poseban značaj za veterinarske stanice koje, na osnovu ovlašćenja države i ugovorenih poslova, učestvuju u sprovođenju mera za očuvanje zdravlja životinja. Uvođenje obavezne akreditacije prema ISO/IEC 17020 za veterinarske stanice koje budu obavljale poslove službene kontrole predstavlja važan korak ka profesionalizaciji sistema. Takva akreditacija treba da obezbedi dokazanu kompetentnost, nepristrasnost, nezavisnost i ujednačenost postupanja. Istovremeno, ovaj zahtev predstavlja i ozbiljan organizacioni i finansijski izazov. Veterinarske stanice će morati da uspostave dokumentovane procedure, sistem upravljanja, evidencije, kontrolu nepristrasnosti, kompetentnost zaposlenih i mehanizme za stalno unapređenje. Zbog toga je neophodno obezbediti realne prelazne rokove, stručnu podršku i jasne kriterijume za akreditaciju.

Dobrobit životinja predstavlja sastavni deo savremenog sistema bezbednosti hrane, iako se u javnosti najviše vezuje za zaštitu kućnih ljubimaca. Uslovi držanja, transporta i klanja životinja direktno utiču na zdravstveno stanje životinja, kvalitet proizvoda i rizike u lancu hrane. Zbog toga je potrebno dalje usklađivanje domaćih propisa sa evropskim zahtevima, uz jasnu odgovornost subjekata i efikasan sistem službenih kontrola. Za veterinarsku struku ovo znači širenje odgovornosti: veterinar nije samo kontrolor bezbednosti proizvoda životinjskog porekla, već stručnjak koji povezuje zdravlje životinja, dobrobit životinja i bezbednost hrane u skladu sa principom „Jednog zdravlja“.

Poseban izazov predstavlja uređenje oblasti sporednih proizvoda životinjskog porekla. Evropski sistem, zasnovan pre svega na Uredbi (EZ) br. 1069/2009 i Uredbi (EU) 142/2011, obuhvata sakupljanje, transport, obradu, preradu, korišćenje i bezbedno odlaganje sporednih proizvoda. Cilj je sprečavanje rizika za zdravlje ljudi i životinja i sprečavanje ulaska nebezbednih proizvoda u lanac hrane i hrane za životinje. Donošenje posebnog zakona o sporednim proizvodima životinjskog porekla predstavljalo bi značajan korak ka potpunijem uređenju ove oblasti i jasnijem razgraničenju odgovornosti svih učesnika.

Izazovi i perspektive

Najveći izazov nije samo donošenje novih zakona već njihova dosledna primena. Transpozicija zahteva jačanje administrativnih kapaciteta, kontinuiranu edukaciju službenih veterinarima i subjekata, razvoj informacionih sistema, funkcionalnu laboratorijsku mrežu i ujednačavanje postupaka na celoj teritoriji Republike Srbije. Posebno pitanje predstavlja finansijski i organizacioni teret koji će za veterinarske stanice predstavljati akreditacija prema ISO/IEC 17020. Međutim, ovaj zahtev treba posmatrati ne samo kao administrativnu obavezu, već kao mehanizam za podizanje kvaliteta, nepristrasnosti i međunarodne prepoznatljivosti veterinarskih kontrola.

Usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa pravnim tekovinama EU u oblasti bezbednosti hrane predstavlja mnogo više od formalnog ispunjavanja uslova za članstvo u Evropskoj uniji - podrazumeva stvaranje funkcionalnog sistema u kojem su odgovornosti jasno raspoređene, kontrole zasnovane na riziku, a rezultati proverljivi i uporedivi. Uspeh reforme, međutim, zavisice od toga da li će se uz nove obaveze obezbediti odgovarajući prelazni rokovi, finansijska održivost i stručna podrška veterinarskim organizacijama. Krajnji cilj nije samo usklađen propis, već

pouzdan, nezavisan i stručan sistem službenih kontrola koji garantuje bezbednost hrane, štiti zdravlje ljudi i životinja i omogućava domaćem sektoru da ravnopravno posluje na evropskom tržištu.

Ključne reči: bezbednost hrane, harmonizacija zakonodavstva, službene kontrole, upravljanje rizikom

LITERATURA

1. European Parliament and Council of the European Union. Regulation (EC) No 1069/2009 of the European Parliament and of the Council of 21 October 2009 laying down health rules as regards animal by-products and derived products not intended for human consumption and repealing Regulation (EC) No 1774/2002 (Animal by-products Regulation). Official Journal of the European Union. 2009;L300:1–33.
2. European Commission. Commission Regulation (EU) No 142/2011 of 25 February 2011 implementing Regulation (EC) No 1069/2009 of the European Parliament and of the Council laying down health rules as regards animal by-products and derived products not intended for human consumption and implementing Council Directive 97/78/EC as regards certain samples and items exempt from veterinary checks at the border under that Directive. Official Journal of the European Union. 2011;L54:1–254.
3. Institut za standardizaciju Srbije. SRPS ISO/IEC 17020:2012. Ocenjivanje usaglašenosti – Zahtevi za rad različitih tipova tela koja obavljaju kontrolisanje. Beograd: Institut za standardizaciju Srbije; 2012.
4. Republika Srbija. Zakon o bezbednosti hrane. Službeni glasnik Republike Srbije, br. 41/2009 i 17/2019.
5. Republika Srbija. Zakon o službenim kontrolama. Službeni glasnik Republike Srbije, br. 109/2025.